

Zalabaksa

TELEPÜLÉSKÉPIARCULATIKÉZIKÖNYV
2017.03.22.

11/2018.(III.22.) számú határozattal elfogadva

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés
2. Zalabaksa bemutatása
    általános településkép, településkarakter
3. Örökségünk
    a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők
4. Településképi szempontból meghatározó területek Zalabaksán
    eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával
        Átalakuló, új településrész
        Beépítésre nem szánt terület
5. Építészeti útmutató
    Telepítés
    Magasság
    Tetőhajlásszög
    Tetőforma
    Szín
    Terepalakítás
    Kerítések
    Ajtók, ablakok
    Homlokzatképzés, anyaghasználat
    Részletek
    Kertek
    Utcák, terek
6. Példák épületek, épített részletek
7. Példák sajátos építményfajták
    sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések

BEVEZETÉS

1

Jelen kézikönyv létrejöttének célja Zalabaksa község arculatának, megjelenésének bemutatása olyan ajánlásokkal kiegészítve, amelyek értő használattal alkalmas eszközei lehetnek a közterületek, épületek, zöldfelületek és általában a mindennapi környezetünk megújításának. Az arculati kézikönyv többek között ahhoz nyújt segítséget, hogy hagyományainkból építkezve együtt formálhassuk Zalabaksa község jövőbeni képét, megőrizve az eddigi eredményeket is.

Zalabaksa templomának látképe délről.

ZALABAKSA BEMUTATÁSA

A település Zala megyében a Lenti-medence északi részén található Lentitől 11 kilométerre északra, Zalaegerszeg megyeszékhelytől pedig 30 kilométerre délkeletre fekszik. A községen halad át a 86-os főközlekedési útvonal.

Jelentős vízfolyása a Kerka patak, mely választóvonalát képezi Hetés, illetve Göcsej tájegységének. A jelenlegi főútvonala mentén húzódott a rómaiak híres és nagyon fontos hadi- és kereskedelmi útja, a nevezetes Borostyán út.

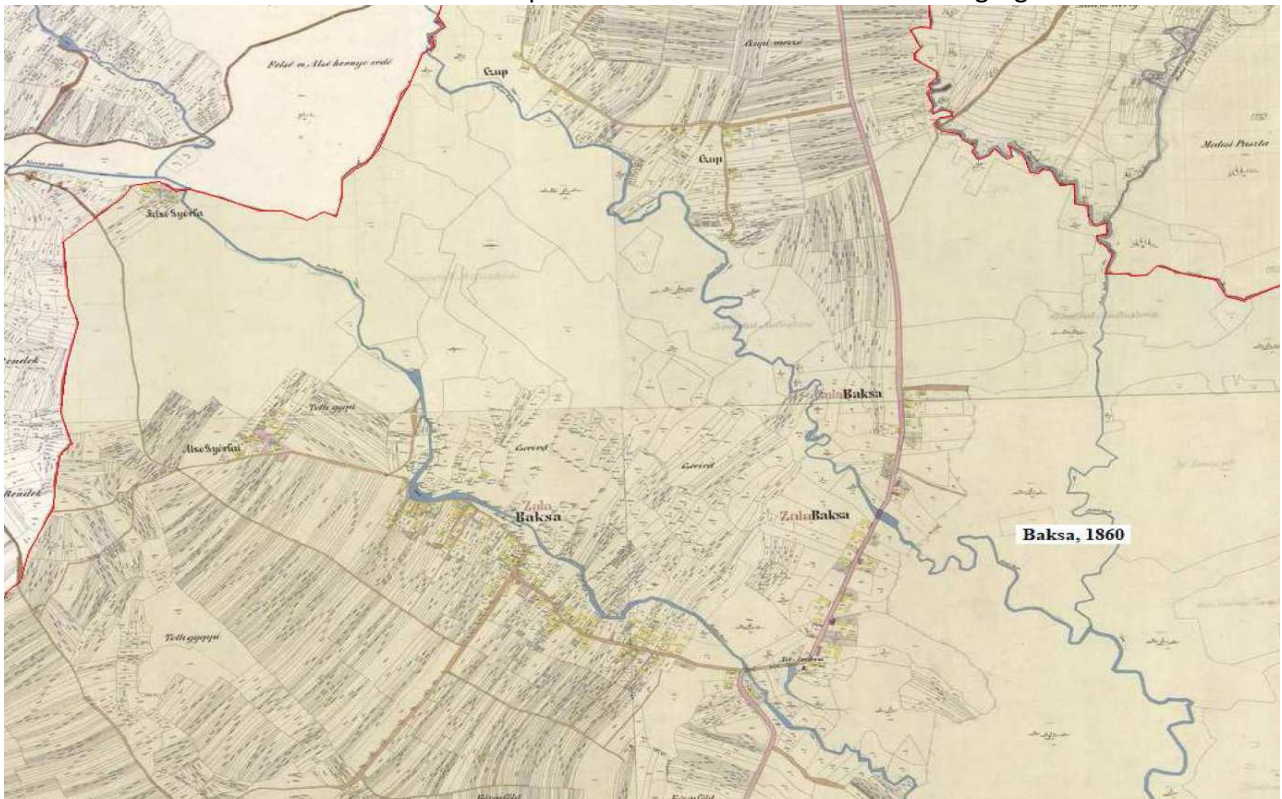
A falu határában késő bronzkori és nagyon sok római kori emléket tártak fel már 1856-ban, bizonyítva az ősi múltat. A középkorban Baxafalva, Hegendfelde néven tűnnek fel az első írásos emlékek, melyek 1341-ből valók. Az őstelepülés Szentandrás, mely egy házas hely volt, írásos említése 1287-ből való. A település a 19. század végén egyesült Győrfa kisközséggel, majd 1908-ban Baksát Zala előtaggal látták el, azóta viseli mai nevét. Cup kisközség 1940-ben lett a település része.

A tanácsrendszer kialakulásakor Zalabaksa megtarthatta közigazgatási szerepét 1990-ig. A megye harmadik Községi Közös Tanácsa volt hét településével, amely a rendszerváltozást követően körjegyzőséggé alakult.

A tanács, illetve az önkormányzat vezetése az elmúlt évtizedekben nagyon sokat tett, fáradozott az „élhető település” megvalósítása érdekében. Minden alapvető infrastrukturális elem – vezetékes ivóvízhálózat, csatornahálózat, kábeltévé, telefonhálózat, belterületi utak, járdák, kerékpárút – kiépült.

Az önkormányzat óvodát, könyvtárat, orvosi rendelőt, fogászati szakrendelést tart fenn. A Művelődési Háza közművelődés és a művészeti csoportok bázisa. Jelentős művészeti mecenatúrát vállalva minden évben biztosítja egy fafaragó és egy nemzetközi festőtábor megrendezését.

A településen található Kézművesház állandó kiállítása reprezentálja a szűkebb pátria népi iparművészetét. A hagyományörzés szép példáját mutatja a Szépteremtő Kaláka népi díszítő művészeti szakkör több mint két évtizedes tevékenysége. Kiállításai sok-sok alkalommal örvendeztette meg nemcsak a helyi, hanem a megye-, illetve országhatáron kívül élő, érdeklődő közönséget. Évente kerül megrendezésre a zsúpcséplő, zsúpkötő verseny, amely már a megye határain túlno, külföldi hagyományörző csoportokat is fogad. Minden évben nagy érdeklődés övezi a munkalovak fogathajtó versenyét. A temetőkerben található Bölcs kriptá. A temető Kerkabarabás igazgatási területén fekszik.

Zalabaksa 1860-as kataszteri térképen.

A településszerkezet változása:

Zalabaksa az egykoron szétszórt településrészekből alakult ki, de a területi növekedés ellenére mégis több egységben megmaradt jelentős kiterjedésű községről lehet beszélni.

Nehéz megfogalmazni, hogy hol van a település súlypontja, vagy a történelmi magja.

Inkább találunk ma már intézményi központokat és sűrűsödéseket, mint, klasszikus települési központot. Ez az utcára hossza felfűzött lakóterületek, a vízrajzi adottságok következménye. Ahol a mégis inkább tetten érhető a település magja azt ma a Rákóczi utca-Ady Endre utca-Rákóczi utca Kerka patak által határolt háromszög. A területen elsősorban a közösségi használat fog előtérbe kerülni: park, rendezvényter, felvonulási terület.

A község intézményi központja kissé északabbra található a Rákóczi utca mentén: általános iskola és kultúrház, valamint a községi előljáróság épületével.

Az egykori Győrfa településrész mára eltűnt és beolvadt a 86. sz főút és Csesztreg lakóutcáinak egyvelegébe. A Kisfaludy utca arculata egy végtelen képet mutat, és ezt csak a kialakítandó zöldterületek, zöldterek oldják valamennyire. Az utcaképhez hozzátartozik az ott álló harangláb, és a közelmúltban elkészült templom is.

Cup településrész és elkülönül Belső és Külső Cupra. Belső Cup kedvezőbb zárt egységet alkot, ahol az utak egy fókuszpontba futnak össze. Itt kőkereszt és harangtorony is jelöli a helyet. Külső Cup lazább, útmentén elterülő. Talán a Csesztreg felé induló út és 86. sz. főút találkozási pontja lehetne a kisközpont, de sem a funkciók, sem az építészeti jegyek nem emelik ki ezt a pontot. A Jókai Mór utca esetében pedig az elnéptelenedés a jellemző.

Ha a régi településszerkezet elemeit keressük akkor Belső Cupot kell először említeni. Itt elsősorban az ősi utcaszerkezet, és a még meglévő hagyományos paraszti porták jelentik a falusias karaktert. Baksa esetében az Ady Endre utca környezete és a Kerka-patak jobb parti sávja az, ahol a legnagyobb számban találunk századfordulós, de inkább két háború közötti beépítést. A hagyományos falusias porta szalagtelkes, oldalhatáros, viszonylag kis alapterületű lakóházakat magába foglaló telek. A házak a klasszikus falusias, oldalhatáros beépítést követik, hátul gazdasági épületekkel. Az egykori pajták nagyrésze elbontásra került. A parasztházak favázas, vályogház volt, amelyet a 18. századtól a téglapépítészet kiszorított. Az épületek nyeregretetők, voltak, a kisméretű nyílásokat díszített keretezés és tokszerkezet vette körül.

Néprajzi emlékek Zalabaksáról a Göcsej Múzeum fotógyűjteményének segítségével.

Zsúptetős, kontyolt istálló és pajta, özv. Kósa Pálné házának udvarán. Jobbra Varga Kálmán zsúptetős, csonkakontyos, széles homlokzatú házának (Deák Ferenc u. 25.) udvari része.

Fa harangláb

Özv. Tar Györgyné (Táncsics u. 23.) háza. Zsúptetős, csonkakontyos – eredetileg füstöskonyhás, de ma már kéményes – boronaépület. Úthosszanti épület.

Tájföldrajz

A település igazgatási területe (vizsgálati terület) Zala megyében fekszik. Tájföldrajzi szempontból (MTA FKI 1990-es kistájatasztere alapján) a Nyugat-Magyarországi-Peremvidék nagytájban, a Zalai-dombvidék középtájban, Nyugat-Zalai-dombság részként a Kerka-vidék (Hetés) kistájban fekszik, amely a Göcsej és az Őrség között terül el.

Domborzat

Az országhatár és a Kerka teraszos völgye közti keskeny határmenti terület a Nyugat-Zalai-dombvidék legkevésbé tagolt eróziós dombsági kistája. Az átlagos relatív relief mindössze 26 m/km². Területét az Ős-Mura és a Kerka ópleisztocén hordalékkúpja fedi, amelyet a szerkezeti mozgások és az eróziós folyamatok különböző mértékben szabdalnak fel. Legtagoltabb a kistáj északi és déli térsége, ahol féloldalasan magasra kiemelt kavicstakarós tanúhegyek (Haricsa-hegy 287 m, Szentgyörgyvölgyi –rög 257 m, Tenke-hegy 332 m) őrzik a kavicstakaró maradványait. A rögszerűen kiemelkedő tanúhegyek között újpleisztocén süllyedékterület, a Lenti-medence terül el, amelynek jelenleg is süllyedő területét több mint 50 m vastag, az Ős-Mura hordalékkúpjából származó jó víztározó folyóvízi üledéksor (kavics, homok, iszapos-homokos képződmény) tölti ki. A kis medence belseje tökéletes feltöltött síkság, amelynek felszínébe a patakok bevágódva teraszos völgyet véstek.

Ilyen Zalabaksa területe is, amely a Lenti-medence északi részén terül el. Felszínébe a Kerka és a Cupi-patak északnyugat-délkelet irányban egymással szinte párhuzamosan lefutó, egymásbaolvadó völgye mélyül, egyébként szinte teljesen sík a domborzata. A község átlagos tengerszint feletti magassága 177 m tszf. Legmagasabb pontja az igazgatási területnek 205 m tszf., legalacsonyabb pontja a patak völgyben van (175 m tszf.).

Földtani adottságok

A kistáj energiaforrásai közül a Lovászi (Lovászi, Újfalú, Szécsisziget) szénhidrogén telep (kőolaj-földgáz) a legjelentősebb. Feltárt hévízkészlete is jelentős: egy üzemelő hévízkútján (Lenti 341 l/p, 56°C) kívül 3 db 60-90°C-os (Szentgyörgyvölgy, Resznek) és 3 db 35-60°-os (Csesztég) hévizet adó feltárással rendelkezik. Az építőipari nyersanyagok közül folyóvízi kavics és homok a Lenti-medencében, téglanyersanyag pedig Bajánsenye környékén fordul elő jó minőségben és jelentős mennyiségben.

Éghajlat

Mérsékelt hűvös – mérsékelt nedves éghajlatú, amely már megközelíti a nedves éghajlati típust. A napsütés évi összege 1850 óra körül mozog. Az évi középhőmérséklet 9,5 °C körüli, a vegetációs időszaké 15,5 °C. Április 15. és október 14. között mintegy 182-183 napon (fagymentes időszak) keresztül a napi középhőmérséklet meghaladja a 10 °C-ot. Az évi csapadékösszeg 800 mm körüli. A nyári félév csapadékátalaga 480-490 mm. A téli időszak hótakarós napjainak száma 43-45 körül van, az átlagos hóvastagság 35-37 cm körüli. Az ariditási index 0,88. Szélirány eloszlásban domináns irány nincs, egyaránt gyakori az északkeleti, a délkeleti és a nyugati szél. Az átlagos szélsébség 2,5 – 3,5 m/s.

A mérsékelt hőigényű és vízigényes mezőgazdasági kultúráknak kedvező az éghajlat.

Vízrajz

A kistáj a Lendva-patak és a Kerka vízgyűjtő területére terjed ki. Zalabaksa a Kerka-patak vízgyűjtőterületén fekszik. A település igazgatási területét a Kerka-, a Cupi-, a Falu-, a Turdi- és a Medesi-patak szelik át. Sokkal több csapadék hullik a tájra, mint ami elpárolog, ezért jelentős vízfelesleg keletkezik.

Lf = 7 l/s.km²

Lt = 25 %

Vf = 160 mm.

A felszíni lefolyási viszonyok kiemelkedően jók, de ez a talajerózió szempontjából kifejezetten kedvezőtlen. Jelentős a vízfolyások vízhozam-ingadozása. Árvizek tavasszal és ősszel, kisvizek nyár végén gyakoriak. Az áradások gyorsan keletkeznek, de gyorsan le is vonulnak.

Zalabaksa igazgatási területén a Nagytilos dűlőben 2,5 ha vízfelülettel rendelkező horgásztó található.

A talajvíz Lendvadédes környékének kivételével 2-4 m közötti mélységben mindenhol elérhető. Mennyisége 3-5 l/s.km². Kémiaiailag a kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos jelleg mellett a nátrium is előfordul. Igen lágy vizek (8-15 nk°), szulfáttartalma is kevés 60 mg/l alatt). Sok helyen előfordul a nitrátosodás.

A rétegvizek mennyiségét 1-1,5 l/s.km²-re becsülik. Artézi kutak száma kevés. Mélységük meghaladja a 100 m-t, vízhozamuk közepes. Sokban a vastartalom meghaladja a 0,5 mg/l-t.

Talajadottságok

A kistáj lényegében két talajtípus jellemzi. Legnagyobb részét pszeudogleiyes barna erdőtalaj uralja (83%), a Kerka-völgy és más vízfolyások mentén kialakult réti öntések pedig 16%-ot borítanak.

A pszeudoglejes barna erdőtalajok kedvezőtlen vízgazdálkodásúak: rosszul vezetik a vizet, ezért gyakran pangóvíz alakul ki a talajban, ami oxigénmentes körülményeket eredményez. A redukció káros talajképződési folyamatokhoz vezet, rossz a tápanyag-gazdálkodásuk, savanyú a pH-juk, nehezen művelhetők. Termékenységük gyenge (VIII.). Annak ellenére, hogy a periglaciális üledéken képződött pszeudoglejek kedvezőtlen adottságúak, csupán 37%-ban erdősültek, jobbra szántóként (45%-ban) hasznosítják.

A patak völgyek karbonátmentes allúviumán főként öntés réti talajok fordulnak elő. Ennek tulajdonságait az időszakos vízborítottság és a rendszeresen megismétlődő üledék-felhalmozódás szabja meg. Mechanikai összetételük vályog, vagy agyagos vályog. Vízgazdálkodásukra a nagy vízraktározó és a jó víztartó képesség a jellemző. Termékenységük a humuszanyagok mennyiségétől függően alakul és a VII-VIII. termékenységi kategóriák között váltakozik. Jelentős a rétek részaránya.

Növényzet

A kistáj növényföldrajzi tekintetben átmenetet képez két flóraidék között. Mind a Göcsej (Petovicum), mind az Alpokalja, a nyugat-dunántúli flóraidék (Praenoricum) nyugati peremén helyezkedik el összekötő kapocsként nyugati és déli flóraidékek ill. flóratartományok felé. A terület növénytakarójának kialakulásában számos tényező (pl. éghajlati, talajtani adottság) szerepet játszott, amelyeket az ember tájalakító tevékenysége tetézt be. A Drávától északra haladva egyre csökken a balkáni és a szubmediterrán, alpin-balkán fajok száma, keletről nyugat felé pedig egyre kevesebb a xerotherm, pusztai elem, ill. a pannon flóra bennszülött elemei is teljesen eltűnnek. Ezzel ellentétben egyre nagyobb teret foglalnak el a mezofil-higrofil fajok, azaz az atlanti-mediterrán, vagy a magas hegyvidékekről leereszkedő, ún. dealpin elemek.

A Zalai-dombvidéket zonális bükkösök (Vicio oroboidi-Fagetum) borítják, nyomokban még kapcsolat mutatható ki a nyugat-balkáni bükkösökkel. A kistáj legelterjedtebb potenciális erdőtársulásai közé a fenyőelegyes tölgyesek (Pino-Quercetum praenoricum), a mészkerülő fenyvesek (Myrtillo-Pinetum), a gyertyános kocsányos, valamint kocsánytalan tölgyesek (Querco robori-Carpinetum, Querco petraeae-Carpinetum), az égerligetek (Carici brizoidi-Alnetum) sorolhatók. A déli kitérőségeken kisebb foltokban cseres-kocsánytalan-tölgyesek (Quercetum petraeae-cerris) is megjelennek.

A szelídgesztenye mind tájképi, mind vegetációtörténeti szempontból jelentős flóraeleme a kistájnak. Az idős szelídgesztenyések visszaszorulóban vannak: az utóbbi évtizedekben a tintafoltosságot és kéregelhalást okozó gomba, illetve ágrakosodást és levélfoltosságot okozó egyéb kórokozó szervezetek tizedelték meg a nyugat-dunántúli állományokat.

A völgyekben egyre inkább réteket, legelőket és szántókat találunk. A lágyszárú társulások között meghatározóak a különféle magasságosok, az ecsetpázsitos, a réti csenkeszes kaszálórétek vagy a sédbúzás mocsárrétek, a kékperjés láprétek. A különféle kaszálórétek sok száz éves emberi beavatkozás hatására alakultak ki. Fennmaradásuk csak az évenkénti rendszeres kaszálás eredményeképpen biztosítható.

A humuszban gazdag talajú völgyekben a keletibb területek utolsó hírmondójaként találkozhatunk az illír elterjedésű pirítógyökérrel. Az erdőkben gyakori az erdei ciklámen, a kakasmandinkó. A zalai bükkösök jellegzetes növénye a zalai bükköny, a tarka lednek. Nyugat felé haladva megjelenik a kereklevelű körtike, a kapcsos korpafű. A Zalai-dombvidék karakterisztikus elemei – tavaszi tőzike, sárgaliliom, kockás liliom, zergeboglár – gazdagítják a kistáj növényzetét. Jellegzetes védett növények még: a kapcsos korpafű, a szálkás pajzsika, a szártalan kankalin, farkasölő sisakvirág, a tündérfűrt, a völgycsillag, az erdei varjúkőröm, a kornistárnics, a szibériai nőszirm, a kígyógyökerű keserűfű, a szártalan bábakalács, a buglyos szegfű, a kockás kotulilium, körtikék, kosborfélék, stb.

A mezőgazdasági területeken elsősorban őszi búzát, zabot, kukoricát, tritikálét termesztene.

A községben egyedi hatósági határozattal lehatárolásra váró ex-lege láp területek: 0102/3; 0102/4; 0102/5; 0102/6; 0102/7; 0102/11; 0104/2; 0121/4; 0123; 068/6; 068/11; 068/12 hrsz.

Állatvilág

A táj faunisztikai feltárása még várat magára. Általánosságban elmondható, hogy a Nyugat- és Dél-Dunántúl állatvilágának vegyes képét mutatja. Jellegzetes mozaikossága, a mély, nedves, párás völgyekben és a viszonylag száraz, kavicsos dombhátakon található élőhelyek közötti kontraszt. A fauna fajösszetételében még jelentkezik a nyugat-balkáni (illír) hatás, az atlanti-mediterrán és az alpi faunaelemek jelenléte azonban sokkal meghatározóbb.

A terület egyik meghatározó erdőtípusa a telepített elegyetlen erdei fenyves, valamint az őshonos elegyes erdei fenyves. Míg az előbbiek inkább a széles tűrőképességű fajok élőhelye, addig az utóbbira a rovarfauna gazdagsága a jellemző. Az erdeifenyő kiterjedt állományai miatt a tűleveleiken élő nagylepkefajok száma viszonylag magas. A hártványászárnyúak között is számos fenyőspecialista található: erdeifenyő-szövőgarázs, kékestű szövő-darázs, óriási-fadarázs gyakori kártevők. A különféle fenyőormányos fajok szintén jellegzetes kártevők. A tölgy után az erdei fenyő az, amelyben a legtöbb díszbogár faj lárvája fejlődik. A cincérek közül is sok fenyőhöz kötődő faj él a területen.

A bükkösök rovarfaunáját alapvetően a lombkorona teljes záródása határozza meg: napfényigényes rovarok szinte teljesen hiányoznak, vagy csak lombfakadás előtt vannak jelen. A bükkösök másik jellemzője a lassan lebomló, néhol vastag rétegben felhalmozódó, örökkön nyirkos bükkvar. Ez a közeg ideális a csigaközösségek számára (nem a házas csigáknak). A nedves környezetben a nagytestű futóbogarak is magas egyedszámban fordulnak elő. A futrinkák (bőr-, rezes, ligeti) mindenfelé gyakoriak.

A gyertyános-tölgyesek rovarfaunája is igen gazdag. Magas egyedszámban fordul elő a gyapjaslepke, a gyűrűspille. A korhadó tölgytuskókban fejlődik a szarvasbogár, de mellett számos díszbogár, cincérfaj is számára is megfelelő élőhely.

Az ecsetpázsitos kaszálórétek a nappali lepkék (színtjátészó-, sáfrány-, árvácska gyöngyház-, ökörszemlepkék) fontos táplálékforrása.

A kistáj vízfolyásai, különösen a Kerka értékes vízi rovarvilággal rendelkezik. Ezek a vizek Európa-szerte megritkult vagy kipusztult kérész-, álkérész és szitakötőfajoknak ad otthont. Több védett kérész- és szitakötőfaj élőhelye. A vízfolyások halfaunáját eddig még nem vizsgálták. A Mura vízgyűjtőjén folytatott, illetve a Kerkát is érintő kutatások alapján számos faj előfordulása feltételezhető: pl. csuka, dévérkeszeg, szélhajtó kűsz, rózsás márna, fenékjáró küllő.

A herpeto-faunáról is szórványos adatok találhatók. Valószínűsíthető, hogy a hazai fauna jellegzetes fajai itt is megtalálhatók: vöröshasú unka, gyepi béka, mocsári teknős.

A kistáj madárvilágát szisztematikusan még nem dolgozták fel, itt is csak néhány adat áll rendelkezésre. Összességében a Nyugat-Dunántúl jellegzetességét mutatja. A madárvilág szempontjából meghatározó a vidék nagyfokú erdőszűlése, a fenyvesek nagy kiterjedése, a rétekkel, kaszálókkel feldarabolt üde gyertyános-tölgyesek mozaikfoltjai, az öreg, gyakran felhagyott gyümölcsösök, valamint a külterjes gazdálkodási módok fennmaradása. A fehér gólya fészkelőhelyét szinte már kizárólag települések közelében választja ki. A Kerka völgyében fészkel a fekete gólya. A vizek mentén gyakran fordul elő tőkés réce. A ragadozó madarak közül gyakori a darázsölyv, itt telel a réti héja. A sík- és dombvidéki mezőgazdasági táj jellegzetes madara a fűrj, a fácán, amelyek tarlókon, parlagon hagyott szántókon fészkelnek. A magasfüvű rétek fokozottan védett madara a haris. A gyöngybagoly állománya napjainkra visszaszorult. A kuviknak öreg gyümölcsösök, idős fákkal tarkított fás legelő, kaszálók adnak megfelelő élőhelyet. A víz fölé benyúló fákkal szegélyezett, kishalakban és vízi rovarokban gazdag vizek a jégmadár számára kiváló táplálkozóhelye. Szárazabb bozótos területek gyakori költőmadara pl. a cigánycsuk.

A vízfolyások kiemelkedő értékű emlősfaja a vidra. A morotvákban, dús növényzettel kísért patakok mentén mindenütt gyakori a pészmapatkány, a kősapocok, vízicickány. Említésre érdemes a csalitjáró pocok, a törpe egér és a hermelin. Az erdőkben előfordul a borz, nyuszt, az erdei pocok, a különféle erdei egerek. A rókanak mindenfelé túlnépesedett állományai élnek hasonlóan a vaddisznóhoz. Jellegzetes még a gímszarvas.

ÖRÖKSÉGÜNK

a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

3

A helyi nevezetességek közé tartozik az 1992-ben felszentelt római katolikus templom, amelynek nagyméretű szobrai részben alkotótábori munka eredményeként készültek, és a falu soha nem tapasztalt, nagymérvű összefogásával épült. Kertjében állították fel Varga Imre Kossuth-díjas szobrászművész Világ királynéja című alkotását. Ugyancsak a Templomkertben került felállításra az I., illetve II. világháborús emlékmű 1998-ban.

A településen három harangláb áll. A Kossuth, ill. Deák úti úgynevezett "igás" haranglábat Horváth Ottó faragta 2005-ben. A Kossuth utca 466 hrsz-ú harangtorony 1922-ben épült.

Belső Cup 631 hrsz

314 hrsz-en lévő Harangláb Kossuth utca

Kisfaludy utca 466 hrsz harangtorony

KERESZTEK, SZOBROK, EMLÉKMŰVEK:

Kőkereszt Kisfaludy utca

Kőkereszt Jókai utca Belső-Cup

Kisfaludy utca 14. hsz.

Kopjafa Rákóczi u. 24. hsz. 1848-as emlékmű Rákóczi u. 50. hsz.

Danilo Kis emléktábla
Rákóczi u. 50. hsz.

86-os út felújításának
emléktáblája 1994. 157 hrsz

Zalabaksa őstelepülésének
emlékköve (Szentandrás)

TEMETŐ

A község temetője Kerkabarabás igazgatási területén áll. Cup falurész temetője a 86-os főút mellett fekszik. A temetőben van az 1936-ban állított hősi emlékkereszt is. A temető rendezett és ravatalozóval is ellátott.

A 056 hrsz temető fényképei

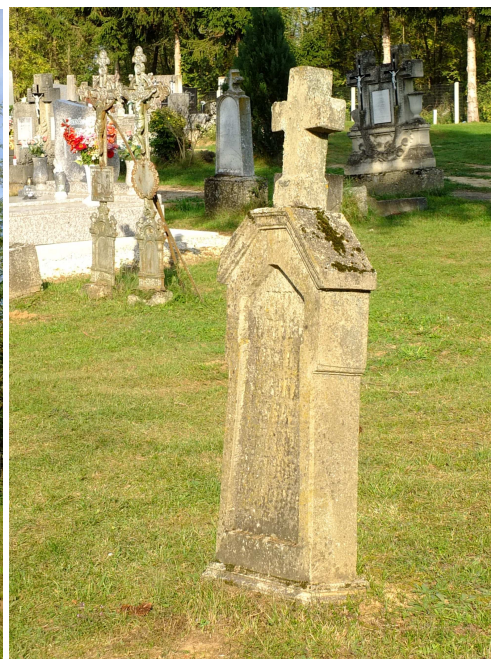
A 071 hrsz ingatlanon a 86-os főút keleti oldalán található az izraelita temető. A temető szépen gondozott, sövénnel körül ültetett. Zalabaksán a XVIII. század végétől éltek zsidók, legtöbbször 1890-ben, akkor a lakosság 5,8 százalékát tették ki. 1941-ben már csak tíz izraelita lakost vettek nyilvántartásba (ez a népesség 0,8 százaléka volt), az 1944. április 9-én készült kimutatásban pedig három család, hat fő szerepelt. A zalabaksai körjegyzőség területén élő zsidó lakosokat 1944. május 16-án szekérrel a zalaegerszegi gettóba, onnan júliusban Auschwitzba vitték. A temető 2014-ben felújításra került.

Az izraelita temető fényképei

Kerkabarabás igazgatási területén található a zalabaksai temető is, a 86-os főút mentén. A temető ravatalozóval ellátott. A főút felől sövény takarja, amelynek megtartása javasolt. A temető kerékpárúton közelíthető meg Zalabaksa felől. A temető északi sarkában lévő Bölcs kriptája helyreállítása javasolt.

A Kerkabarabáson lévő zalabaksai temető fényképei.

4

[illegible]

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRSZ

Zalabaksa településszerkezete két irányban is hosszan elnyúló úti falu képét mutatja. Az észak-déli irányú Rákóczi utcában a lakóházak beépítése általában utcával párhuzamos tetőgerinccel létesültek. A tetők nyeregetetők, kontyoltak vagy az újabb beépítések esetében sátortetők. Az épületek telepítése utcával párhuzamos vagy „L” alakban hajlított és az udvar felé gazdasági épületekkel folytatódó. Egy-két utólagos tetőtér beépítés kivételével az épületmagasságuk is közel azonos. Az illeszkedéshez javasolt tető a teljes kontyos, vagy nyeregetető utcával párhuzamos gerincű fedések.

A Rákóczi Ferenc utca középső része a község intézményi központja. Itt találunk egyemeletes, vagy tetőteres beépítéseket. Itt javasoljuk a kialakult épületmagasságokhoz való illeszkedést, hogy a túl alacsony épületek az utcaképi megjelenést ne bontsák meg. A magastető kialakítása javasolt, illeszkedve a kialakult építészeti környezethez.

A nyugati oldalon a Kossuth utca, a Kisfaludy utca keleti és az Ady utca. A lakóházak beépítése általában utcával párhuzamos tetőgerinccel létesültek. Csak a keskenyebb telkek beépítésekre jellemző az utcára merőleges elrendezés. A tetők nyeregetetők, kontyoltak vagy az újabb beépítések esetében sádtetősek. Az épületek telepítése utcával párhuzamos vagy „L” alakban hajlított és az udvar felé gazdasági épületekkel folytatódó. Egy-két utólagos tetőtér beépítés kivételével az épületmagasságuk is közel azonos. Az illeszkedéshez javasolt tető a teljes kontyos, vagy nyeregetető szomszédos épületekhez illeszkedően.

Történeti településrész utcaképei Ady és Kossuth utcaképei

Cup falurész a legészakibb településrésze Zalabaksának. Két részből áll Belső- és Külső-Cupból. A terület beépítése szorványos. Utcás beépítése inkább a Jókai és Táncsics utca sarkán van, valamint a Táncsics utcában. A Jókai utca nyugati részén lévő beépítések a területen fogyó népesség miatt eltűnőben vannak. Külső-Cup a 86-os főút mellé települt szorványosan. A lakóházak a főút forgalma miatt egyre kevésbé lakottak. A beépítésre a nyeregtetős utcával párhuzamos, vagy utcára merőleges elrendezésű lakóház jellemző. Az újabb építésű lakóházak kontyolt nyeregtetővel épültek. A szintszámot tekintve a földszintes kialakítás a jellemző. A javaslatunk alapján a nyeregtető és a kontyolt tetőforma egyaránt elfogadott a területen. Az épületek telepítését a telekszélesség határozza meg, lehet szabadonálló, ha kellően széles az építési telek. Az épület tömegének az utcával párhuzamos és az utcára merőleges elrendezés is jó megoldás telekméret függvényében.

Cup falurész fényképei

ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRÉSZ

A Kisfaludy utca nyugati vége, a Rákóczi utca déli vége, a Dankó utca átalakuló településrészként kerül besorolásra. Jellemzőjük, hogy beépítésük jellemzően az elmúlt évtizedekből való és a foghíj telkek révén új telekalakításokra, új beépítésre a jövőben is lesz lehetőség. A beépítések a sátoztetős háztól a városias títustervekig, majd a legújabb lakóházakig több féle formát vegyesen tartalmaznak. Az egyidőben épült házak csak egy-két szomszédos telek esetében alkotnak egységesebb utcaképet. Gyakoribb az ormfalas, tetőteres beépítések megléte. A javaslat az, hogy a tetőforma a szomszédos épületek jellegzetességeit követve kerüljön majd meghatározásra. Az épületmagasságra javasoljuk a szomszédos lakóházak épületmagasságát is figyelembe venni, hogy magasházak mellé lehetőleg tömegben illeszkedő épület kerüljön, átmenetet képezve pl: egy alacsonyabb lakóház között.

A javaslat itt a homlokzati színek tekintetében érhető tetten, a világos, tört és pasztel színek alkalmazását javasolva, elkerülve a harsány, élénk, utcaképből kirívó megjelenés létrejöttét.

Dankó utca és a Kisfaludy utca utcaképei.

Rákóczi utca déli beépítése.

GAZDASÁGI TERÜLET

A 03/7 és 03/9 hrsz-ú ingatlanokon van a település egyetlen gazdasági célú területe, a volt major területén. A terület most is mezőgazdasági jellegű tárolás és feldolgozás céljára hasznosított. A meglévő védőfásítása megtartásra javasolt. A rendezési tervben kijelölt lakóterület és délkelet felőli fásítás megvalósítás a javasolt.

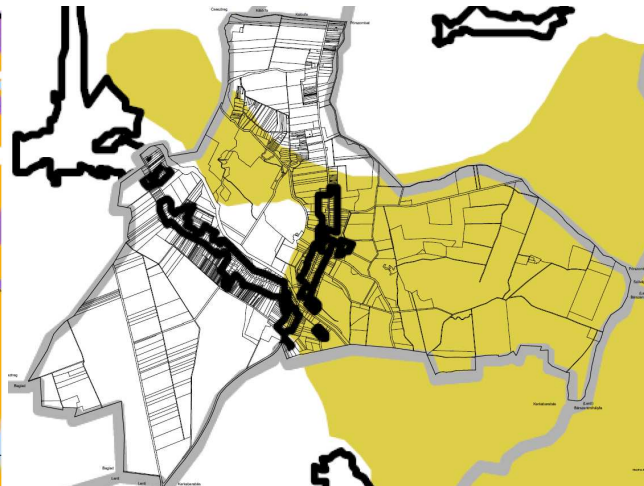
A 03/7 és 03/9 hrsz-ú gazdasági terület

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK

A település igazgatási területe Zala megyében fekszik. Tájföldrajzi szempontból a Nyugat-Magyarországi-Peremvidék nagytájban, a Zalai-dombvidék középtájban, Nyugat-Zalai-dombság részként a Kerka-vidék (Hetés) kistájban fekszik, amely a Göcsej és az Őrség között terül el. A község területén magterület és ökológia folyosó övezet található. A természeti területe ezt a magterületet és az ökológia folyosó övezet területét öleli fel, ahol a meglévő tájhasználat megtartása javasolt.

Ökológia hálózat lehatárolása

Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete

Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területen toronyszerű építmény kilátó kivételével, hírközlési adótorony, szélérőmű elhelyezése nem javasolt.

Az igazgatási terület 55,5%-a áll mezőgazdasági művelés alatt. A mezőgazdasági területek általában gyenge minőségűek (9 AK átlag). Ennek ellenére a szántó művelési ág az uralkodó (a mezőgazdasági területek 61%-át alkotja). A gyepgazdálkodású területek kisebb részarányt képviselnek, de jelentős nagyságú területet tesznek ki (286 ha).

Nagykiterjedésű, összefüggő gyepgazdálkodású területek a Kerka és a Cupi-patakok között, valamint a Medesi-patak mentén terülnek el. A gyepgazdálkodású területek 54%-át rétként, a fennmaradó részt legelőként tartják nyilván. Legeltetést több gazda is folytat.

A mezőgazdasági területek földutakon megközelíthetők.

A terület mezőgazdasági potenciáljának növelése, a kevésbé jó termőhelyi adottságú területeken külterjesebb, extenzív termelési célú használat kialakítása, a jobb adottságú részeken viszont intenzív, az ökológiai kritériumokhoz illeszkedő, versenyképes, de erőforrástakarékos, környezetkímélő mezőgazdálkodás lehet az

alapvető cél. A természetvédelmi oltalom alatt álló területeken az ún. „értékmegőrző” mezőgazdasági művelés megvalósítására kell törekedni.

A szántók közül a gyengébb adottságú - alacsony értékű és minőségű – termőföldek esetében művelési ágváltást célszerű előíranyozni (pl. gyümölcsösökké, erdőterületté alakítani). A gyepterületek megőrzésére kell törekedni. A védelem alá került területeken természetkímélő, hagyományos mezőgazdasági művelés folytatása: gyepek évi egyszeri kaszálása, felszántásuk, beépítésük megakadályozása.

Kilátás a község külterületére.

A település igazgatási területének keleti negyedét összefüggő erdőfolt borítja. Az erdőgazdálkodás alatt álló területek az igazgatási terület 27%-át alkotják. Az erdőterületek általában üzemtervezettek, töredékben (5%-ban) állami tulajdonúak és a Zalaerdő Rt. (Lenti Erdészeti) kezelésében vannak. A fennmaradó rész magánerdő. Az erdők túlnyomóan vegyes állományúak (gyertyános kocsányos, kocsánytalan tölgyesek, lombelegyes fenyvesek, tölgy-kőris-szil ligeterdők).

Az OTTrT-vel összhangban cél a település környezeti állapotát javító, a természeti és táji értékek, a termőföld, a vizek és az egyes emberi létesítmények védelmét szolgáló erdők telepítése. A meglévő erdőknek a tájszerkezetben és a tájhasználatban betöltött szerepének megőrzése. Mérlegelni kell a gyengébb minőségű, kedvezőtlen adottságú szántók beerdősítésének lehetőségét.

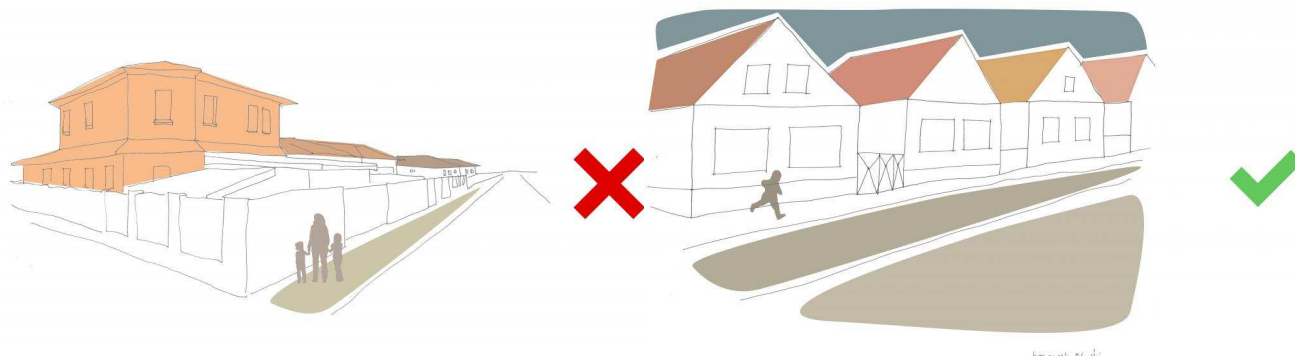
A beépítésre nem szánt területeken, összekötő utak lakott területi szakaszán kívül reklámfelület elhelyezésére szolgáló önálló építmény, felszíni elektromos hálózati vagy hírközlési elem vagy építmény elhelyezése nem ajánlott. Gondoljunk az éjszakai fényszennyezésre is, a világítás kialakítása során csak lefelé világító megoldásokat alkalmazzunk.

A tájképvédelmi jelentőségű területeken reklámfelület elhelyezésére szolgáló önálló építmény, felszíni új elektromos hálózati, felszíni új hírközlési elem vagy építmény elhelyezése nem ajánlott. A kertek kivételével kerítések csak vadvédelmi célból létesíthetők. A terepadottságokat változatlanul célszerű figyelembe venni.

Arra a kérdésre, mitől szép egy lakóház, nem lehet egy mondatban válaszolni. Ebben a fejezetben nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket.

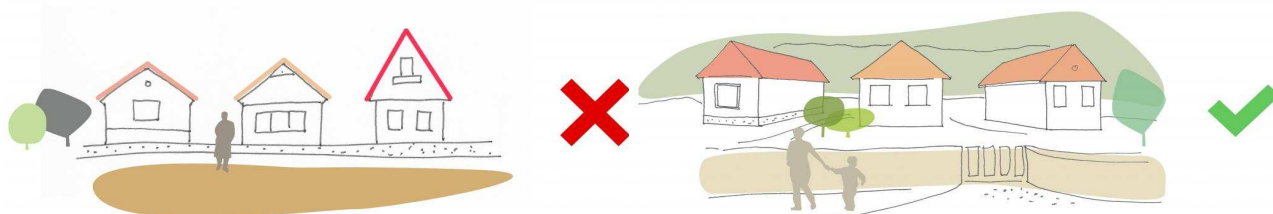
MAGASSÁG

Az egységes utcakép szempontjából fontos, hogy az egymással összeépített, vagy egymáshoz közel álló épületek homlokzati párkány magassága közel azonos legyen.

TETŐHAJLÁSSZÖG

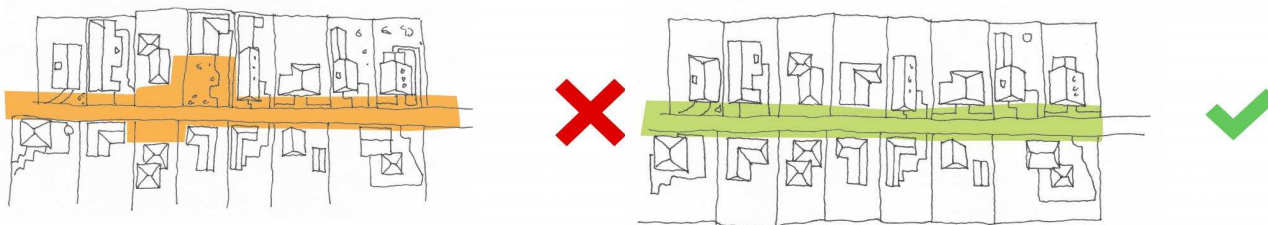
Zavaró, ha az egyes utcákra, utcaszakaszokra, szomszédos épületekre jellemző tetőformáktól, vagy sűrűn beépített utcasorban a szomszédos épületek tetőhajlásszöge eltérő.

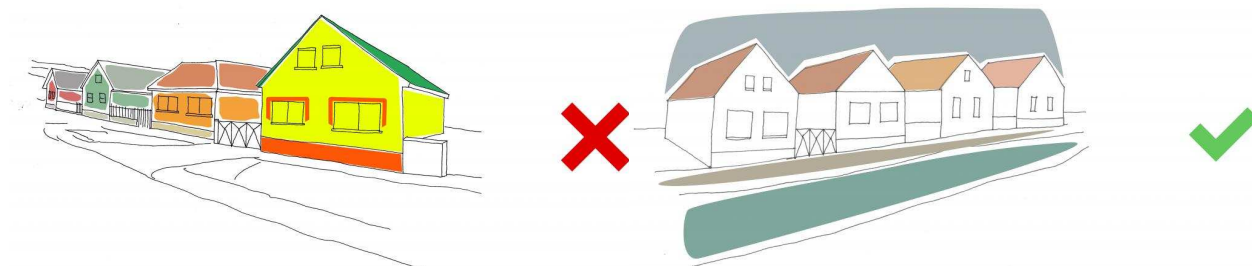
TELEPÍTÉS

Az egy utcasorban álló épületek esetében egységes módon kell az előkertet kialakítani. Az épületeket fő tömegükben az utcára jellemző módon javasolt elhelyezni, hogy az utcaképet alkotó homlokzatok egységes településképet eredményezhessenek.

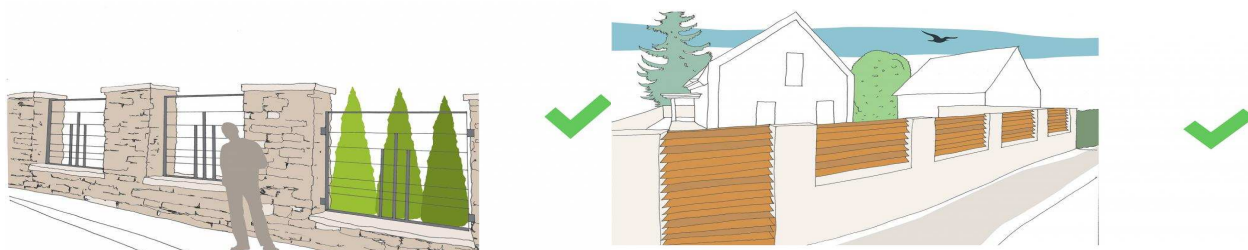
SZÍNEK

Kerüljük a harsány és a környezet, környező épületek színvilágától idegen színek használatát.

KERÍTÉS

Zalabaksán a lakóterületeken a tömör és áttört kerítéseknek is hagyománya van. A tömör kerítéseket a forgalmas közutak utak mentén létesítik a zajcsillapítás érdekében. Az újabb beépítések inkább áttört, részben áttört jellegűek. A falazat anyaga téglá és kitöltő elemként a fa, fém szolgál jól. A téglá vagy újabban kőkerítések egykor is ma is kortalanok és ugyanúgy alakíthatók akár modernebb hatást kölcsönző látszó fuga nélküli kivitelben is.

Példák kerítésekre, kertkapukra.

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. Zalabaksán néhány régi egyedi ablak megoldásra találunk példát. Javasoljuk ezen ablakok jellegzetességeit megtartani, esetleges cseréjük esetén az új nyílászáróknál alkalmazni, osztási arányaikat megtartani. A kialakult ablakok esetén és új ablakok során is javasoljuk a zsalus árnyékolók megtartását. Az új vagy felújított épületeken gyári típus ablakok és ajtók dominálnak.

Példák szecessziós, eklektikus és népies ablakokra.

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

Zalabaksán a kialakult beépítések elsődlegesen vakoltak. A díszesebb házak eklektikus vagy szecessziós ablakkeretezésűek, vagy egyszerű tagolt homlokzatúak. Általánosabb az új építések esetén az egyszerű, letisztult formák alkalmazása, legfeljebb egyszerű homlokzat díszek vagy keretezések alkalmazása.

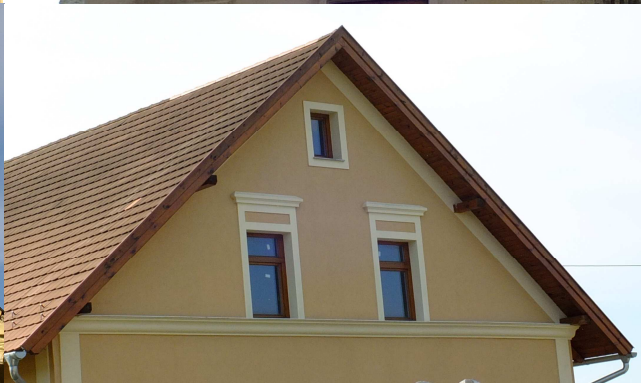
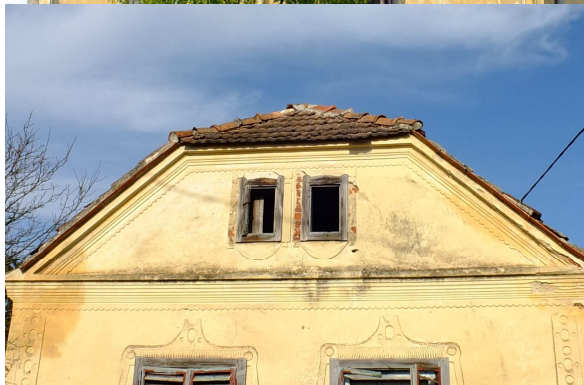
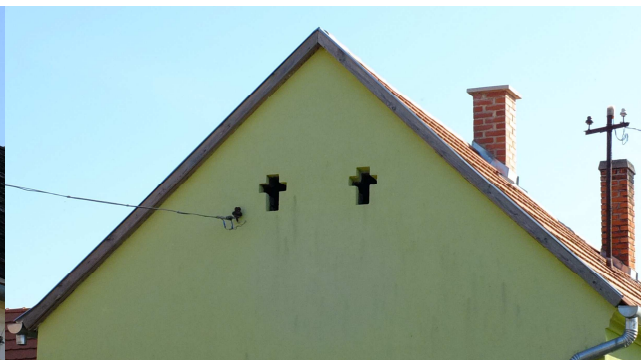

Az Ady utca 62.hsz. lakóház díszes, megtartásra és felújításra javasolt homlokzata.

Rákóczi u. 55. hsz. vakolatmintás lakóháza.

GAZDASÁGI ÉPÜLETEK: PAJTÁK, ÓLAK

Egyre fogyatkozó számú sajátos gazdasági épületei a községnek. A korábban az udvaron telekhatáron álltak, vagy keresztben zárt sorú jelleggel épültek. Ma már egyre kevesebb pajta, ól, kukorica góré maradt meg. A fényképen látható ezekre példa. Felhasznált tartószerkezeti anyagaik a téglák és a fa. Megtartásra és hasznosításra javasoljuk őket.

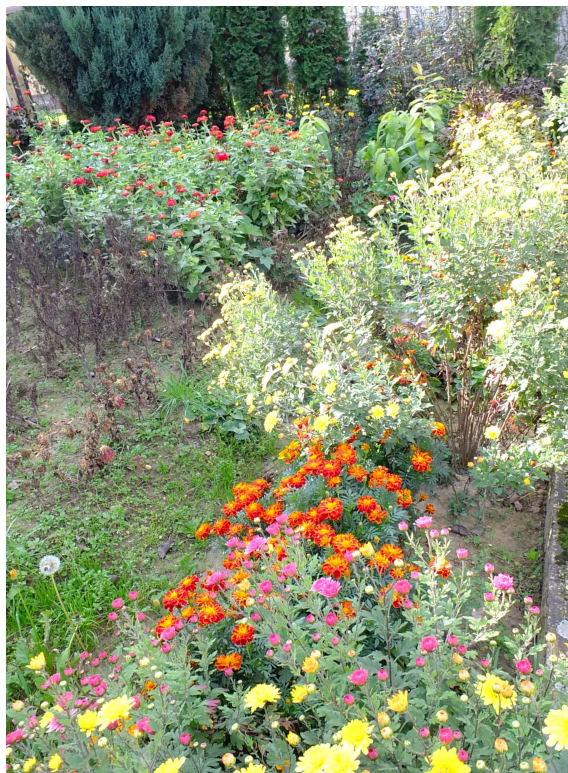

Példa gazdasági épületekre.

KERTEK

A településképhez a beépítéseken túl a kertek is hozzátartoznak. Az állattartás visszaszorulásával a lakótelkek esetében a díszkertek kerültek előtérbe. A klasszikus gazdasági udvar és konyhakertek szerepe a háttérbe szorul, pedig kiválóan alkalmas az ellenőrzött élelmiszerek előállítására.

Példa gazdasági udvar és konyhakert kialakítására.

A díszkertek kialakításánál a kertészetek változatos növénykínálata mellett a saját ízlésünk, igényeink szerint járhatunk el, de kérhetjük szakember segítségét is. A kert lehet gyűjteményes kert, vagy a szabadidő, pihenést is szolgáló kert is. A növények telepítéseket ezek alapján úgy választhatjuk meg jól, ha pl: sport, szabadidős céljára kellően nagy gyepes felületeket hagyunk, ahogy ezt a fénykép is mutatja. A telekhatár felől kerülnek a magasabb növények, míg a belső tagolást alacsonyabb növekedésű díszfüvek, cserjék, virágok tagolják. Az udvari járófelületet javasolt vízáteresztő térkőburkolattal kialakítani. A kerti világítást pedig a lakóház stílusával is azonosan javasolt megválasztani.

Példa díszkertek kialakítására.

A jól megválasztott növénytelepítés és gyepfelületek esetén is a kert öntözést igényel. A meglévő kutak jól szolgálhatnak most is. Megőrzésük, karbantartásuk javasolt.

Példa kerek kutakra.

RÉSZLETEK

Az iskola és az óvoda falán láthatóak ezek rajzok, táblák egyedivé téve az intézmények megjelenését.

UTCÁK, TEREK

közterületek településképi útmutatója

A település utcáiban a gyepes padka, a nyílt árkos csapadékvíz-elvezetés a jellemző. Kiemelt szegéllyel a Deák – Ady utcák sarkán, a Rákóczi utca egyes szakaszain találkozunk. A korszerű útkeresztszelvényi kialakítás lehetővé teszi a parkolósávok és autóbuszöblök kialakítását.

Rákóczi utca felújított állapotában, korszerű parkoló kialakítással.

A 86-os főút mellett kerékpárút létesült Cup falurész felé, biztonságossá téve a közlekedést.

Javasoljuk, hogy a közművekre és településképre is tekintettel az utákban legalább alacsony lombkoronájú fasorokat telepítsenek, amelyek nem takarják el az utcaképet, és növekedésük révén nem foglalják el a gyalogos járdákat. A padkák rendezése érdekében javasoljuk a szűk útkeresztmetszvényekben a zárt csapadékvíz-elvezetés kialakítását és a felszabaduló területen parkoló, zöldfelület kialakítását.

Példa fásításra a sportpálya mellett.

A község sportpályája a település közepén a Dankó és Rákóczi utcák találkozásánál van. A község igényeit kielégíti a szépen gondozott terület. A közút felől szép fasor határolja, amely alatt a padok kaptak elhelyezést. Öltözője felújított.

Sportpálya a 0118/2 hrsz-ú ingatlanon.

A községnek a Táncsics utca végén fekvő 617 hrsz ingatlanon egy hangulatos ligetes pihenője, kirándulóhelye van. A terület közvetlenül határos a Cupi-patak kanyargós medrével. Karbantartása a hosszútávú használat érdekében javasolt.

617 hrsz terület látképe.

A Kossuth utca sarkán a 418/1 hrsz ingatlanon játszótér található, amely a nyugati községrészt szolgálja. Kialakítása korszerű játékokat takar árnyékot adó fákkal együtt.

209 hrsz Kultúrház udvar és játszótér

A községben szép példákat találunk a patak feletti hidak, gyalogos átvezetések kialakításra, fa alapanyagok felhasználására. Javasoljuk ezen ötletes alapján a meglévő uniformizált korlátok ötletes kialakítását. A Kossuth utcához csatlakozó 044/1 hrsz út mentén egy gázló is látható, ahol a gyalogos forgalom fa kishídon bonyolódik.

Kerka feletti gyalogos híd

Kossuth utcai gázló.

Az új templom a község emblematikus épülete lett és jól szolgál a helyi közösség számára. Anyaghasználatában itt is a helyi anyagként tekinthető fa dominál a vakolt felületek mellett.

A Kisfaludy utcában épülő újlakóház a népiépítészet formavilágát használja fel az új beépítéshez. Színvilága illeszkedik a településhez.

A Rákóczi utca 123-127. hsz. korszerű beépítései illeszkedő magassággal, tetőformával kerültek kialakításra kedvezővé téve az utcaszakasz utcaképét.

Példa felújított és jókarbantartott lakóháza. A helyreállított homlokzat mellett az egyedi zsalus nyílászárók kialakítására is jó példa ez az épület.

PÉLDÁK SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések

7

Az utcaképhez a hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégérek is ugyanúgy hozzátartoznak, mint az épületek vagy a növényzet.

Cégér, cégtábla elhelyezésekor elengedhetetlen, hogy az alkalmazkodjon az épület jellemzőihez, anyaghasználatához, a helyben szokásos formavilághoz.

A külterületeken reklámhordozók elhelyezése nem indokolt, és nem javasolt. Újabb felszíni infrastruktúra-hálózatok elhelyezése nem javasolt, a meglévők jó karban tartása elegendő és szükséges. Példa útbaigazító és információs táblákra, feliratra.

El kell kerülni a hideg fehér fényű világítást, amely 500 nanométernél rövidebb hullámhosszúságú fényt tartalmaz: Ennek megfelelően 3000K alatti érték javasolt a kültéri világítás színhőmérsékletére.

A világítótestek ernyőzése olyan legyen, hogy a fényt oda irányítsa, ahol arra szükség van: Megfelelő ernyőzés esetén a kibocsátott fényt nem látjuk közvetlenül. A megfelelően irányított fény nem jut a gyalogosok, járművezetők szemébe, az épületek ablakai felé vagy éppen az égbolt irányába. A fényeknek – még a díszvilágítás esetén is – lefelé kell irányulniuk. Így például a talajszintbe épített fényvetőket, melyek felfelé sugároznak, el kell kerülni.

Az utcákat amennyire csak lehet egyenletesen, és amennyire csak lehet, alacsony intenzitással világítsuk meg: Vidéki utakon a $0,3 \text{ cd/m}^2$ fénysűrűség elegendő, amely kb. 4 lux megvilágítással elérhető. Ez az EU útvilágítási szabványoknak (EN13201) megfelelő legalacsonyabb útosztály. Az EU szabványok gyakran sokszor erősebb megvilágítást ajánlanak, mint ami jelenleg a legtöbb európai településen megvalósult.

Igazítsák a kültéri világítást a tényleges használat idejéhez. Este 10 óra, vagy éjfél után jóval kevesebb fényre van szükség, ennek megfelelően az közvilágítás fénye csökkenthető. A megvilágítási szintek akár 50-80%-os csökkentése is lehetséges. A nem közcélú világítást teljesen ki kell kapcsolni, ha nincs arra közvetlen szükség.

Példa reklámfeliratokra és táblákra.

Példa hirdető feliratokra.

IMPRESSZUM

Zalakaksa Község Önkormányzata
8971 Zalabaksa, Rákóczi u. 24.

Tel.: +36 (92) 573 430

E-mail: korjegyzo@zalaszam.hu

Polgármester: Horváth Ottó

Főépítész: Kutnyánszky László okl. építészmérnök

KÉSZÍTETTE: MODULOR Kft (9700 Szombathely, Szt. Flórián krt. 2.), Gergye Péter

Telefon: +3694/509-244

Email: modulor.gergye@t-online.hu

FOTÓ: Gergye Péter

Források:

Zalabaksa településrendezési eszközei

Zalabaksa örökségvédelmi hatástanulmány

Göcsej Múzeum Fotótára

zalabaksa.hu

Zalabaksa, 2018. március 22.